

Derde interpellatiedebat Omgevingswet op 28 november 2023
28/11/2023

1. Interpellatiedebat Omgevingswet

De Eerste Kamer heeft senator Van Langen-Visbeek verlof verleend voor het houden van een interpellatiedebat. Het debat staat gepland voor vandaag van 15.00-16.15. U kunt dat volgen.

Aanleiding voor het derde interpellatiedebat is de brief van de minister van 9 november (33 118, FS).

De senator heeft de interpellatievragen bekend gemaakt:

1. Er komen steeds meer signalen dat de invoering van de Omgevingswet de nodige problemen in de uitvoering met zich mee gaat brengen, kan de minister op zo kort mogelijke probleem nog eens in gesprek gaan met de gemeentelijke werkvloer, de bouwplanontwikkelaars, de advocatuur en de consumentenorganisaties over wat zij nodig achten om de OW verantwoord in te kunnen voeren en de EK te informeren over acties die zij nodig achten.
2. Of de minister met de hoogste prioriteit aandacht wil geven aan de knelpunten die zich voordoen na invoering en bij de toegezegde evaluaties en te sturen op zo snel mogelijke oplossing daarvan.
3. Of de minister snel voldoende Rijksmiddelen en expertise beschikbaar wil stellen aan decentrale overheden om problemen én schade zo snel mogelijk op te lossen om stagnatie in de bouwproductie of andere opgaven te voorkomen.

De minister zal geen aanleiding zien om in gesprek te gaan met de gemeentelijke werkvloer en verwijzen naar het overleg met de VNG-bestuurders. Uiteraard zal hij toezeggen de gevraagde hoogste prioriteit te geven aan de knelpunten. Op de derde vraag zal hij de eigen verantwoordelijkheid van de decentrale overheden benadrukken.

Het lijkt er op alsof de Eerste Kamer murw gebeukt is door het demagogisch geweld van de minister.

2. Heeft het nog zin om moties in te dienen?

Verwachting is dat er dan opnieuw moties zullen worden ingediend. Welke zijn dat dan en heeft het nog wel zin om moties in te dienen die toch niet geheel of gedeeltelijk worden uitgevoerd? Zie hetgeen de Eerste Kamer (EK) de regering heeft verzocht en grotendeels niet gekregen:

- 33118 EY: motie Kluit c.s over Integraal Financieel Beleid
- 33118 EZ: motie Kluit c.s. over gemeentelijke milieueffectrapportages
- 33118 FA: motie Janssen c.s. over toegankelijkheid van DSO-websites
- 33118 FB: motie Moonen c.s. over bevorderen van participatie
- 34453 AN: motie Crone c.s. uitstel Wkb
- 33118 FR: motie Kluit c.s over overleg met bestuurlijke partners.

Mijns inziens zijn er in ieder geval nog twee mogelijkheden over. Ik sluit niet uit dat de PvdD opnieuw aandacht vraagt voor het compenseren van lagere overheden in verband met onvolkomenheden in het DSO (33118, FD) en dat de SP met een zelfstandige motie over de toegankelijkheid van DSO-websites komt (in vervolg op 33 118 FA).

3. Motie tot uitstel van de Omgevingswet

Allereerst de motie die vraagt om intrekking van het inwerkingtredingsbesluit en daarbij de gang naar de bestuurlijke partners overslaat. Een dergelijke motie is passend nu overduidelijk is dat niet aan de voorwaarden voor inwerkingtreding kan en zal worden voldaan en met name de VNG geen werk heeft gemaakt van de door de EK gevraagde toets op het voldoen aan de minimale eisen die de VNG zelf heeft gesteld.

Het is duidelijk dat de minister deze motie zal ontraden en indien aangenomen, niet zal uitvoeren. Daarbij zal hij wederom uitspreken dat het juridisch niet mogelijk is om de Omgevingswet opnieuw uit te stellen. In zijn brief van 9 november schreef hij – daar zal hij naar verwijzen – dat het nu starten van een procedure tot het wijzigen van de datum van inwerkingtreding in strijd is met de principes van kenbaarheid, rechtszekerheid, betrouwbaarheid en uitvoerbaarheid.

De waarheid – we hebben het wel over vertrouwen – is anders. Het intrekken van het KB is in een weekje gepiept en een passende reactie op de gevraagde kenbaarheid, rechtszekerheid, betrouwbaarheid en uitvoerbaarheid.

4. Motie van wantrouwen of afkeuring

De tweede motie is die van wantrouwen. Het is niet gebruikelijk voor de EK om dit instrument in te zetten, maar staatsrechtelijk thans geheel verantwoord. De aarzeling bij de EK begrijp ik goed en ongetwijfeld zal aangevoerd worden dat er eigenlijk geen vertrouwensrelatie is tussen regering en Eerste Kamer. Dat is op zich juist, nu de taak van de EK de beoordeling van de rechtmatigheid, de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van wetten is.

Maar dat is anders komen te liggen met de wettelijke voorziening van minister Ollongren om het parlement nadrukkelijk te betrekken bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet en zelfs een vetorecht te creëren voor beide kamers.

5. Een klein stukje geschiedenis

Bij brief van 18 oktober 2018 deed minister Ollongren de EK het voorstel om het moment van de definitieve instemming met het nieuwe stelsel van het omgevingsrecht samen te laten vallen met de stemming over Aanvullingswet grondeigendom Omgevingswet. (Kamerstukken I 2018/19, 33 118, AM. Als datum van inwerkingtreding werd uitgegaan van 1 januari 2021).

Daarmee ging de Eerste Kamercommissie Infrastructuur, Waterstaat en Omgeving (IWO) niet akkoord. Op 8 november 2018 schreef zij behoefte te hebben aan een finale go/no-go-afweging om een oordeel te kunnen geven over **én de stelselherziening én de inwerkingtreding**. Zij vroeg daartoe om een wettelijke voorziening - een finaal wetsvoorstel - en om daarover voorlichting te vragen aan de Afdeling advisering van de Raad van State op grond van artikel 21a Wet op de Raad van State. (Kamerstukken I 2018/19, 33 118, AO).

De MBKZ wilde niet meegaan in het voorstel van de EK. Uit de brief van 11 januari 2019 bleek dat de minister - overigens zonder inschakeling van de Afdeling advisering – voornemens was om in de Omgevingswet vast te leggen dat het ontwerp van het inwerkingtredings-KB voor de Omgevingswet bij het parlement zou worden voorgehangen en een voorziening wilde treffen dat er geen voordracht voor bekrachtiging van het KB werd gedaan als het parlement niet akkoord zou gaan met de datum.

De minister (toen nog Ollongren) schreef het volgende over de wettelijke voorziening: “Op die manier is wettelijk geborgd **dat beide kamers een afweging kunnen maken over het voorziene moment van inwerkingtreding. Daarbij kunnen onderwerpen aan de orde komen als de stand van zaken van de implementatie en het Digitaal Stelsel Omgevingswet. [...] In het geval van de**

Omgevingswet wordt deze voorziening voorgesteld vanwege het bijzondere en omvangrijke karakter van de wetgevingsoperatie, het daarmee verbonden Digitaal Stelsel Omgevingswet en de gevolgen voor de uitvoeringspraktijk.” (Kamerstukken II 2018/19, 34 986, nr. 9, p. 24)

Met name de Eerste Kamer heeft veel werk gemaakt van haar verkregen taak, talloze vragen gesteld, het Adviescollege ICT-toetsing meermalen betrokken, deskundigenbijeenkomst georganiseerd en vele position papers gevraagd. De minister heeft de meeste vragen zo beantwoord, dat vervolgvragen nodig waren, nauwelijks aandacht besteed aan de position papers, de adviezen van het Adviescollege-ICT en gaf meermalen aan geen boodschap te hebben aan de zorgen bij de Afdeling bestuursrechtspraak.

6. Het afbrokkelende vertrouwen van de Eerste Kamer in de minister

6.1. Intimidatie, artikel 68 van de Grondwet, rooskleurige informatievoorziening

Minister de Jonge heeft een andere manier van omgaan met de Eerste Kamer, dan zijn voorgangers.

-Op 9 juni 2022 verscheen een artikel in Binnenlands Bestuur over intimidatie vanuit de programmadirectie van het Ministerie van BZK. Het artikel heeft de landelijke dagbladen bereikt, geleid tot Kamervragen en is aan de orde gesteld tijdens mondelinge overleggen.

-Op 28 juni 2022 diende senator Janssen, met een verwijzing naar artikel 68 van de Grondwet, een motie in met het verzoek om een ongelakte versie van een beslisnota de EK toe te sturen. Bij brief van 1 juli weigerde de MVRO om de ongelakte versie toe te sturen. Hij deed een beroep op het belang van de staat gelegen in de bescherming van het goede functioneren van het parlementaire proces. Bij brief van 5 juli verklaarde de MVRO zich genoodzaakt te voelen om alsnog de ongelakte beslisnota toe te sturen. Daaruit bleek dat het beroep van de MVRO op de uitzondering van artikel 68 van de Grondwet volkomen misplaatst was.

-Op 8 augustus 2022 verscheen een artikel in Binnenlands Bestuur dat minister De Jonge een veel te rooskleurig beeld had geschetst van de staat van het DSO. Het NRC kwam op basis van die opgevraagde notulen tot de conclusie dat het Ministerie van BZK te rooskleurig was over de Omgevingswet. In antwoord op kamervragen stelde de MVRO dat hij bij een aantal antwoorden te kort door de bocht was gegaan en dat het beter was als hij een genuanceerder antwoord had gegeven. Hij beloofde extra aandacht te zullen besteden aan het preciezer en duidelijker formuleren van informatie en antwoorden.

Door dit soort berichten is het vertrouwen van de Eerste Kamer daardoor geschaad. U kunt zich voorstellen dat alle positieve informatie van de minister over de stand van zaken van het DSO met de nodige korreltjes zout worden genomen. Op dat punt heeft de minister zijn vertrouwen verspeeld.

6.2 Stemming over de voorgehangen datum

Op 14 maart 2023 is de Eerste Kamer (41 stemmen) akkoord gegaan met de datum van inwerkingtreding van de Omgevingswet. Op 21 maart heeft de commissie IWO de griffie opdracht gegeven of als zou blijken dat niet aan de voorwaarden als de robuustheid van het DSO werd voldaan of dat een koninklijk besluit kon worden ingetrokken. Dat bleek mogelijk te zijn.

Sedertdien verschijnen er vrijwel dagelijks berichten waaruit bleek dat 1 januari 2024 te vroeg komt. Reden voor de Eerste Kamer om in het tweede interpellatiedebat op 31 oktober een motie aan te nemen waarin de regering verzocht wet gespecificeerd in te gaan of, en hoe, er wordt voldaan aan de minimale eisen die decentrale overheden zelf hebben gesteld aan de invoeringsdatum van de

Omgevingswet. Dat heeft met name de VNG niet gedaan, de minister had de VNG daarop moeten aanspreken.

U moet weten dat het parlement zich bij zijn werkzaamheden voor een groot deel baseert op informatie die door het kabinet wordt verstrekt. Het vertrouwen van het parlement wordt dan in ieder geval geschaad als deze ontdekt dat de juistheid en de volledigheid van de verstrekte informatie te wensen overlaat. Als die informatie niet wordt geleverd of als er twijfel is aan de juistheid van de informatie, komt het vertrouwen dat een bewindspersoon altijd heeft totdat het tegendeel is gebleken, in de knel.

Dan is het aannemen van een motie van wantrouwen of afkeuring de enig juiste reactie om aan te geven dat je de minister niet meer vertrouwt.

6.3 De minister acht zich niet gehouden aan de toezeggingen van zijn rechtsvoorganger

De minister maakte het tijdens het interpellatiedebat staatsrechtelijk wel heel erg bont door duidelijk te maken dat hij zich niet gebonden achtte aan de toezeggingen van zijn voorganger minister Ollongren.

Minister Ollongren schreef in de tweede nota van toelichting (Kamerstukken II 2018/19, 34986, nr. 9) dat het de bedoeling was dat het parlement in de voorhangprocedure een afweging kon maken over het DSO en de gevolgen voor de uitvoeringspraktijk.

Minister De Jonge sprak tijdens het interpellatiedebat op 31 oktober uit dat de motie Kluit onwerkbaar is waar stond dat het niet verantwoord zou zijn om het juridisch stelsel van de Omgevingswet in te laten gaan.

“Maar dat juridisch stelsel heeft u nu juist zelf vastgesteld, en bij vrij grote meerderheid ook. In de eerste zin van deze motie staat dan weer dat de Eerste Kamer hoort te toetsen op de uitvoerbaarheid van wetgeving. Ja, zeker, maar wel op het moment dat die wetgeving wordt behandeld en niet op een willekeurig moment later in de tijd. Dat moet gebeuren op het moment van behandeling. U heeft toen getoetst op uitvoerbaarheid en gezegd: alles afwegende, stellen wij deze wet vast en stellen wij deze invoeringsdatum vast. Dat maakt dat het niet meer mogelijk is om later in de tijd zo'n stemming te herroepen per motie. Dat zou heel gek zijn.”

Hier slaat De Jonge de plank mis.

Minister Ollongren had nu juist het parlement de toezegging gedaan dat TK en EK een afweging konden maken over het DSO en de gevolgen voor de uitvoeringspraktijk. En dat dat geheel los stond van de stemming over de wet.

Dat De Jonge zich niet gebonden acht aan de toezegging van zijn voorganger kan staatsrechtelijk niet, dat zou juist een minister van BZK zich moeten aantrekken. Het past niet om er maar bij de Eerste Kamer in te blijven wrijven dat zij de uitvoerbaarheid aan de orde had moeten stellen bij behandeling van het wetsvoorstel.

7. Hoe nu verder?

Op 14 maart 2023 heeft de Eerste Kamer (41 stemmen) ingestemd met de datum van inwerkingtreding en is daarbij uitgegaan van de stand van zaken van het DSO en uitvoerbaarheid van de wet, zoals meegedeeld door de minister.

Op 31 oktober 2023 heeft Eerste Kamer (41 stemmen) de motie Kluit c.s. aangenomen die concludeert en uitspreekt dat het DSO en het juridische stelsel van de Omgevingswet nog steeds te grote uitvoeringsproblemen kennen om per 1 januari 2024 verantwoord over te gaan tot invoering.

De minister reageert dat ook al zou hij willen (quod non) het juridisch onmogelijk is om de Omgevingswet uit te stellen.

Een minister die dergelijke onjuiste uitspraken doet en niet eens de moeite neemt om kennis te nemen van de enorme uitvoeringsproblemen, verdient het vertrouwen van de Eerste Kamer niet.